

Tamer BOZKURT

THEMIS

TİCARET HUKUKU ÖZET - CİLT III
KIYMETLİ EVRAK HUKUKU

ADLÎ YARGI SINAVLARI İÇİN
ÖZEL BASKI

6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu ve
6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu'na göre hazırlanmış,
31.1.2012 tarih ve 6273 sayılı Kanun'la 5941 sayılı
Çek Kanunu'nda yapılan değişiklikler işlenmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
YAZAR HAKKINDA	IX

BİRİNCİ BÖLÜM NEDEN KIYMETLİ EVRAK HUKUKU? ADİ SENETLERLE FARKI, PİYASA GÜVENLİĞİNİ SAĞLAMA VE KORUMA KAYGILARI, TASNİF, DEFİLER, TEMEL KAVRAMLAR

§ 1 – GENEL OLARAK KIYMETLİ EVRAK VE ALACAĞIN TEMLİKİ İLİŞKİSİ... 1	
I. GENEL OLARAK	1
II. KIYMETLİ EVRAK HUKUKU İLE BORÇLAR HUKUKU BAĞLANTISI; KAMBİYO SENETLERİNDEKİ PİYASA İŞLEYİŞİ ve ÖĞRETİCİ BİR ÖRNEK.....	6
§ 2 – KIYMETLİ EVRAK HUKUKU İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEME..... 12	
I. GENEL OLARAK	12
II. MEVZUATTAKİ DURUM	12
A– Türk Ticaret Kanunu.....	12
B– Türk Medeni Kanunu	12
C– Sermaye Piyasası Kanunu	12
D– Özel Kanunlar	13
§ 3 – KIYMETLİ EVRAK HUKUKUNUN TEMEL KAVRAMLARI..... 13	
§ 4 – KIYMETLİ EVRAKIN UNSURLARI, BORÇLUNUN DURUMU VE DEVİR. 19	
I. KIYMETLİ EVRAKIN TANIMI ve UNSURLARI.....	19
A– Tanım	19
B– Unsurlar	19
1. Kıymetli Evrak Bir Senettir.....	19
2. Kıymetli Evrakta Hak ve Senet Mündemictir (İçkin); İç İçe Geçmiştir	20
3. Senette Yapışık Hakkın Senetten Ayır Devredilememesi ve İleri Sürülememesi	20
II. KIYMETLİ EVRAKTA BORÇLUNUN DURUMU.....	21
A– Genel Düzenleme	21
B– Özel Düzenleme	23
III. KIYMETLİ EVRAKIN DEVİRİ.....	24
§ 5 – KIYMETLİ EVRAK ALANINDA YAPILAN TASNİFLER..... 26	
I. GENEL OLARAK	26
II. TASNİF KRİTERLERİ.....	26
A– Temsil Ettiği Hakkın Türüne Göre	26
1. Alacak (Para) Senetleri	26

2. Emtia Senetleri	26
3. Hisse (Pay) Senetleri.....	26
B- Kıymetli Evraktaki “Mündemiç” Hakkın Senetten Önce Var Olup Olmamasına Göre.....	27
1. Kurucu (İhdasî) Kıymetli Evrak	27
2. Bildirici (İzharî) Kıymetli Evrak.....	27
C- Kıymetli Evrakın Düzenlenmesine Neden Olan Temel İlişki İle Bağlantısına Göre (İlli-Mücerret Kıymetli Evrak)	27
1. İlli Kıymetli Evrak.....	27
2. Mücerret (Soyut) Kıymetli Evrak.....	28
D- Devir Şekli veya Hak Sahibini Tespit Şekline Göre	28
1. Nama Yazılı Kıymetli Evrak	29
2. Emre Yazılı Kıymetli Evrak	33
3. Hamiline Yazılı Kıymetli Evrak.....	39
E- Kamu Güvenine Layık Olup Olmamasına Göre.....	40
Ş6- KIYMETLİ EVRAKTA TAHVİL	40

İKİNCİ BÖLÜM KIYMETLİ EVRAKIN ZIYA VE İPTALİ

Ş7- KIYMETLİ EVRAKIN ZIYA VE İPTALİ	43
I. GENEL OLARAK	43
II. KIYMETLİ EVRAKIN ZIYA ve İPTALİ ile İLGİLİ GENEL HÜKÜMLER...43	43
III. KIYMETLİ EVRAKIN ZIYA ve İPTALİ ile İLGİLİ ÖZEL HÜKÜMLER44	44
A- Emre Yazılı Kıymetli Evrakta	44
B- Hamiline Yazılı Kıymetli Evrakta	45
1. Yetki	45
2. Usul.....	46
C- Nama Yazılı Kıymetli Evrakta	47
IV. İPTAL KARARININ SONUÇLARI (GENEL)	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KAMBİYO SENETLERİ (TİCARİ SENETLER)

Ş8- GENEL OLARAK KAMBİYO SENETLERİ VE ÖZELLİKLERİ.....	51
I. GENEL OLARAK ve YASAL DÜZENLEME	51
II. KAMBİYO SENETLERİNİN ÖZELLİKLERİ	51
A- Kanunen Emre Yazılı Olması.....	51
B- Geçerliliklerinin Sıkı Şekil Şartlarına Bağlı Olması	52
C- İbraz ve Tedavül Senetleri Olması.....	52
D- Kurucu ve Mücerret Kıymetli Evrak Olması.....	52
E- İmzaların Bağımsızlığı İlkesinin Geçerli Olması.....	52
F- Senetteki Mündemiç Hakkın Mutlaka Para Alacağı Olması.....	53

G– Senet Dolayısıyla Borç Altına Girenlerin Hamile Karşı Müteselsilen Sorumlu Olması.....	53
H– İcra ve İflas Hukukunda Özel Takip Usulünün Olması	54
I– Emre veya Hamiline Yazılı Olması Koşuluyla Kamu Güvenine Layık Olması.....	54
III. KAMBIYO SENETLERİNDE EHLİYET, TEMSİL ve İMZA	54
A– Ehliyet	54
B– Temsil.....	55
C– İmza	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM KARŞILAŞTIRMALI OLARAK POLİÇE VE BONO

§9– POLİÇE VE BONO.....	57
I. GENEL OLARAK, HUKUKİ NİTELEME ve İŞLEYİŞ	57
A– Poliçe	57
B– Bono	59
II. ZORUNLU ŞEKİL UNSURLARI.....	61
A– Poliçe	61
1. “Poliçe” Sözcüğü.....	61
2. Belli Bir Bedelin Ödenmesi Konusundaki Kayıtsız ve Şartsız Havale	61
3. Ödeyecek Olan Kişinin (Muhatabın) Adı	61
4. Vade	62
5. Ödeme Yeri	62
6. Kime veya Kimin Emrine Ödenecek İse Onun Adını (Lehtar)	62
7. Düzenleme Tarihi ve Yeri.....	63
8. Düzenleyenin (Keşidecinin) İmzası.....	63
B– Bono	64
1. “Bono” veya “Emre Yazılı Senet” Sözcüğü	64
2. Kayıtsız ve Şartsız Belli Bir Bedeli Ödeme Vaadi	65
3. Vade	65
4. Ödeme Yeri	65
5. Kime veya Kimin Emrine Ödenecek İse Onun Adı (Lehtar)	65
6. Düzenleme Tarihi ve Yeri.....	65
7. Senedi Düzenleyenin İmzası	65
C– Zorunlu Unsurlardaki Eksiklikler ve Tamamlayıcı Hükümler	68
1. Poliçe	68
2. Bono	69
D– Yazılması Senedi Geçeriz Kılacak veya Yazılmamış Sayılmasına Neden Olacak Unsurlar	69
1. Yazılması Geçersizlik Sonucunu Doğuracak Kayıtlar	69
2. Yazılması Geçersizlik Sonucunu Doğurmayıp, İlgili Kaydın Yazılmamış Sayılmasına Neden Olan Durumlar	69
E– İhtiyarî Kayıtlar.....	69

III. AÇIK (BEYAZ) POLİÇE (BONO ve ÇEK) ve EKSİK POLİÇE / BONO / ÇEKTE FARKLARI	71
A- Açık (Beyaz) Poliçe-Bono-Çek	71
B- Eksik Poliçe (Bono-Çek)	72

§ 10- POLİÇEDE DÜZENLEYENİN (KEŞİDECİNİN) KONUMU VE KABUL 73

I. DÜZENLEYENİN (KEŞİDECİNİN) DURUMU	73
II. GENEL OLARAK KABUL ve BONO ile ÇEKTE DURUM.....	73
III. ON İKİ SORUDA KABULE ARZ	74
A- Kim Kabule Arz Eder?	74
B- Kabule Arz Nerede Yapılır?	75
C- Kabule Arz Ne İçin Yapılır?	75
D- Kabule Arz Zorunlu Mudur?.....	75
E- Kabule Arz Ne Zamana Kadar Yapılabilir?	76
1. Ana Kural	76
2. İstisnalar	77
F- (İradî ve Yasal) Kabule Arz Zorunluluğu Nedir? İradî Kabule Arz Zorunluluğunu Kim Koyabilir? Neden Bazı Poliçelerde Kabule Arz Zorunluluğu Vardır?.....	77
1. Poliçenin Kabule Arzının «İradî» Olarak Zorunlu Kılındığı Hâller.....	78
2. Poliçenin Kabule Arzının «Yasal » Olarak Zorunlu Kılındığı Hâl 79	
G- Kabule Arz Yasağı Nedir ve Bu Yasak Kim Tarafından Konulabilir?	80
H- Hangi Tür Poliçelerde Kabule Arz Mümkün Değildir? Hangilerinde Niçin Kabule Arz Mecburiyeti Vardır?.....	81
1. Kabule Arzın Mümkün Olmadığı Haller	81
2. Kabule Arzın Mecburi Olduğu Haller	82
I- Kabule Arz Sonunda “Kabul” Nasıl Yapılır?.....	82
J- Poliçeye Kabul Etmemeden Dolayı Sorumsuzluk Kaydî Konulabilir Mi?	83
K- Poliçe Kabule Arz Sonucunda Kabul Edilirse Ne Olur?	83
L- Poliçe Kabule Arza Rağmen Kabul Edilmezse Ne Olur?	84

§ 11- POLİÇENİN (BONO VE ÇEKİN) CİROSU 88

I. GENEL OLARAK	88
II. ALACAĞIN TEMLİKİ İLE CİRO ARASINDAKİ FARKLAR.....	89
III. CİRONUN YAPILIŞI, ŞEKLİ, SÜRESİ ve TÜRLERİ	90
A- Cironun Temel İşlevi Nedir?	90
B- Cironun Tarafları Kimlerdir? Kimlere Ciro Yapılabilir?	90
C- Ciro Ne Zamana Kadar Yapılabilir?	91
D- Cironun Şekli Nasıldır?	93
1. Genel Olarak	93
2. Ciroyu Yasaklayan Bir Kayıt ve Şart Bulunmamalıdır	94
3. Ciro Kayıtsız Şartsız Olmalıdır	94
4. Ciro Çizilmemiş Olmalıdır.....	94
E- Tam Ciro-Beyaz Ciro Ne Demektir?	95

F–	Ciro Hangi Amaçlara Hizmet Eder? Ne İşlevleri Vardır?	97
1.	Genel Olarak	97
2.	Temlik Ciroosu	97
3.	Tahsil Ciroosu	99
4.	Rehin Ciroosu	100
§ 12–	POLİÇE VE BONODA ÖDEME VE AŞAMALARI	104
I.	GENEL OLARAK	104
II.	VADE – ÖDEME GÜNÜ AYIRIMI	105
III.	POLİÇE ve BONODA VADE TÜRLERİ	105
A–	Genel Olarak	105
B–	Vade Türleri	105
1.	Belirli (Muayyen) Vadeli Poliçe ve Bonolar	105
2.	Düzenleme Tarihinden Belli Bir Süre Sonra Ödenecek Poliçe ve Bonolar	106
3.	Görüldüğünde Ödenecek Poliçe ve Bonolar	106
4.	Görüldükten Belli Bir Süre Sonra Ödenecek Poliçe ve Bonolar	107
IV.	POLİÇE VE BONODA ÖDEME REAKSİYONUNUN BAŞLAMASI	108
A–	Yedi Soruda Ödeme İçin İbraz	108
1.	Genel Olarak	108
2.	İbrazın Konusu Nedir? Usulü Nasıldır?	108
3.	İbrazın Tarafları Kimlerdir?	108
4.	İbrazın Fonksiyonları Nelerdir?	109
5.	İbraz Yeri Neresidir?	109
6.	İbraz Yerine Geçecek Durum Nedir?	109
7.	Poliçe ve Bono Ne Zamana Kadar İbraz Edilecektir? Süre Nedir?	109
8.	İbraz Sürelerinin Kaçırılması ve İbrazın Sonuçları Nelerdir? ..	111
B–	Ödeme Olgusu	112
1.	Vadeden Önce	112
2.	Vadede	113
3.	Yabancı Ülke Parası İle Ödeme	114
4.	Tevdi	115
§ 13–	POLİÇE VE BONODA HAMİLİN MÜRACAAT HAKLARI	115
I.	GENEL OLARAK	115
II.	MÜRACAAT HAKLARININ KULLANILMA KOŞULLARI	115
A–	Maddi Şartlar	115
1.	Vadede	115
2.	Vadeden Önce	115
B–	Şekli Şart: Protesto	117
1.	Genel Olarak	117
2.	Protestonun Çekilebileceği Süre	117
3.	Protestoyu Çekecek Mercii	119
4.	Protesto Çekilmesinin Sonuçları	119
5.	Protestodan Muafiyet	120
III.	İHBAR KÜLFETİ	124

A– Genel Olarak İhbar ve Amacı.....	124
B– Kimler, Ne Zamana Kadar Bu Külfeti Yerine Getirir?	124
IV. MÜRACAAT HAKKININ KAPSAMI	125
A– Hamilin Müracaat Hakkının Kapsamı.....	125
B– Ödeyen Müracaat Borçlusunun Müracaat Hakkının Kapsamı ...	126
V. MÜRACAAT BORÇLULARI ve ARALARINDAKİ İLİŞKİLER	127
A– Hamil, Müracaat Borçlusunu Seçmekte Serbesttir	127
B– Ödeyen Müracaat Borçlusunun Durumu	127
C– Ödeme Hakkı	128
VI. MÜRACAAT HAKKININ DÜŞMESİ	128
A– Genel Olarak.....	128
B– Müracaat Hakkının Düşme Nedenleri.....	128
1. Bazı Tür Vadeyi İçeren Poliçelerde Kabule Arz; Bazı Tür Poliçe ve Bonolarda Ödeme İçin İbrahim Yapılmaması	128
2. Süresinde Usulüne Uygun Protestonun Çekilmemesi	129
3. Protestodan Muaf Tutulmuş Bir Senedin İbrahim Edilmemesi ...	129
§ 14– POLİÇE VE BONODA ZAMANAŞIMI	129
I. GENEL OLARAK	129
II. SÜRELER	129
A– Poliçede Kabul Eden Muhatap, Bonoda Düzenleyene Karşı.....	129
B– Hamilin Kendisinden Önce Gelenlere Karşı.....	130
C– Ödeyen Müracaat Borçlusunun Kendisinden Önce Gelenlere Başvurusu	130
D– Örnekler	130
III. SÜRELERİN HESABI.....	131
IV. ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ ve DURMASI	131
A– Kesilme	131
1. Genel Olarak ve Kavram.....	131
2. Kesilme Nedenleri.....	132
3. Zamanaşımının Kesilmesinin Sonuçları ve Etkisi.....	132
B– Durma	133
V. POLİÇE ve BONONUN ZAMANAŞIMINA UĞRAMAMASI	133
VI. ZAMANAŞIMINA UĞRAMIŞ POLİÇE, BONONUN ÇEKİN AKİBETİ....	133
§ 15– POLİÇE VE BONODA AVAL	133
I. GENEL OLARAK	133
II. AVALLE KEFALETİN KARŞILAŞTIRILMASI	134
III. AVALLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER.....	134
A– Avalın Tarafları Kimlerdir?	134
B– Aval Beyanı Nasıl Yapılır?.....	135
C– Avalın Hüküm ve Sonuçları Nelerdir?	135
1. Genel Olarak.....	135
2. Avalistin Sorumlu Olmaması ve İleri Sürülebilecek Defiler.....	135
3. Avalistin Hakları	136

IV. YENİ BORÇLAR KANUNU'NUN 603. MADDESİ KARŞISINDA AVALDE EŞİN DURUMU	137
§ 16- EMRE YAZILI HAVALA VE ÖDEME VAADİ.....	137
I. EMRE YAZILI HAVALA	137
II. EMRE YAZILI ÖDEME VAADİ.....	137
III. CİROSU KABİL OLAN DİĞER SENETLER	138
BEŞİNCİ BÖLÜM	
KIYMETLİ EVRAK HUKUKUNA İLİŞKİN	
DİĞER KONULAR	
§ 17- SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME VE KARŞILIĞIN DEVRİ.....	139
I. GENEL OLARAK	139
II. SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME	140
A- Genel Olarak ve Koşullar	140
B- Taraflar	141
C- Usul	141
III. KARŞILIĞIN DEVRİ.....	141
A- Genel Olarak.....	141
B- Kanunî İntikal.....	142
C- İradî İntikal.....	142
D- Sonuçlar	143
§ 18- ARAYA GİRME	143
I. GENEL OLARAK	143
II. ARAYA GİRME SURETİYLE KABUL	144
A- Genel Olarak ve Hâmilin Durumu	144
B- Şekil	144
C- Hukukî Sonuçları	145
III. ARAYA GİRME SURETİYLE ÖDEME.....	145
A- Genel Olarak	145
B- Hâmilin Durumu.....	145
C- Ödeyenin Durumu	146
§ 19- POLİÇE NÜSHA VE SURETLERİ.....	146
I. NÜSHA	146
II. SURET.....	147

§20- SENET METNİNDE DEĞİŞİKLİKLER	148
§21- RETRET	148

ALTINCI BÖLÜM ÇEK

§22- GENEL OLARAK ÇEK	149
I. GENEL OLARAK	149
II. ÇEKİN İKTİSADİ ve HUKUKİ NİTELİĞİ	151
III. ÇEKLE POLİÇENİN KARŞILAŞTIRILMASI ve ÇEKİN ÖZELLİKLERİ	151
§23- ÇEKİN UNSURLARI	153
I. ÇEKİN ZORUNLU İÇERİĞİ	153
A- TTK Açısından.....	153
B- 5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından	155
II. ÇEKE KONULABİLECEK İHTİYARİ KAYITLAR	157
III. ÇEKE KONULAMAYACAK KAYITLAR.....	158
IV. ÇEKTE KABUL YASAĞI ve YANSIMALARI	158
A- Genel Olarak.....	158
B- Kabul Yasağının Yansımaları.....	158
C- Kabul Yasağını Yumuşatmak İçin Öngörülen Çareler	159
1. Teyitli Çek.....	159
2. Garantili Çek	160
§24- ÇEKTE MUHATAP BANKA-DÜZENLEYEN İLİŞKİLERİ	160
I. GENEL OLARAK ÇEK ANLAŞMASI	160
II. ÇEK ANLAŞMASININ ŞEKLİ VE İÇERİĞİ	162
III. MUHATAP BANKANIN ÖZEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	162
IV. BANKANIN ÖZEN YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN ÖZEL GÖRÜNÜMÜ: SAHTE veya TAHRİF EDİLMİŞ ÇEKİN ÖDENMESİNDEN DOĞAN SORUMLULUK.....	163
§25- ÇEKİN TEDAVÜLÜ.....	164
I. GENEL OLARAK	164
II. DEVİR ŞEKLİ AÇISINDAN ÇEKLER	164
A- Emre Yazılı Çekler ve Devir	164
1. Genel Olarak.....	164
2. Çekin Ciro su	165
B- Nama Yazılı Çekler ve Devir	167
C- Hamiline Yazılı Çekler ve Devir Usulü.....	167
1. Genel Olarak.....	167
2. Devir.....	167
III. ÇEKİN KAYBEDİLMESİ.....	169

§26- ÇEKTE AVAL	169
§27- ÇEKİN ÖDENMESİ VE ÖDEME AŞAMALARI	169
I. GENEL OLARAK	169
II. TÜRK UYGULAMASININ YARATTIĞI BİR SORUN: ÇEKTE VADE	170
III. ÇEKİN İBRAZİ.....	170
A- Genel Olarak.....	170
B- Çek Nerede İbraz Edilir? Poliçe ve Bono İle Farklılık	170
1. Muhatap Bankaya İbraz	170
2. Muhatap Bankanın Başka Şubesine İbraz.....	171
3. Takas Odasına İbraz	171
C- İbraz Süreleri	172
1. Genel Olarak İbraz Süresi ve Hukuki Niteliği Nedir?	172
2. İbraz Süreleri Ne Kadardır?	172
3. İbraz Süreleri Nasıl Hesaplanır?	173
4. Çek Hukukunda İbraz Sürelerinin Önem Arz Ettiği Noktalar Nelerdir?	174
5. Çek İbraz Edilirse veya İbraz Süresi Kaçırılsa Ne Olur?	174
D- Muhatap Bankanın Ödemesi.....	175
1. Genel Olarak.....	175
2. Bankanın Ödeme Sırasında Dikkat Edeceği Noktalar.....	175
3. Çekin Ödeme Şekilleri	176
E- Çekin Ödenmesini Kesintiye Uğratan Durumlar	178
1. Genel Olarak.....	178
2. Çekten Cayma.....	178
3. Ödemeden Men (Ödeme Yasağı)	179
F- Çekin Ödenmesinde İstisnai Durumlar: Ölüm, İflas, Ehliyetsizlik	179
G- Çekin Tamamen veya Kısmen Karşılıksız Çıkması: Hukuki Sonuçlar	179
1. Genel Olarak.....	179
2. Müracaat Hakkı, Doğumu ve Kullanılması	180
3. Müracaat Hakkının Kapsamı.....	180
4. Müracaat Haklarında Zamanaşımı	180
H- Karşılıksız Çek Düzenleme ile İlgili Yaptırımlar	181
1. Karşılıksız Çek Düzenleme	181
2. Yaptırım.....	182
I- Bankaların Bildirim Yükümlülüğü	183
J- Uygulamada Çek Adıyla Geçen Belgeler.....	184

YEDİNCİ BÖLÜM EMTİA SENETLERİ

§28- GENEL OLARAK VE UMUMİ MAĞAZALAR	185
§29- MAKBUZ SENEDİ VE VARANT	186
I. ŞEKİL	186

II. DEVİR.....	187
III. MAKBUZ SENEDİ VE VARANTLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER.....	189
A- Eşya ile İlgili Tasarruflar ve Senet Esası	189
B- Malın Geri Alınması ile İlgili Esaslar	189
C- Sattırma ve Başvurma Hakkı.....	189
D- Zamanaşımı	191
E- Senetlerin Kaybı.....	191